

predmet je bil najden le eden pa še ta spada v pozno bronasto dobo.

V zadnjem, četrtem poglavju »Hrologija« je J. Todorović združil ugotovitve ter na podlagi že znanih dejstev razdelil najdbe z grobišč na Karaburmi v štiri faze. Najbolje je njegova kronološka razvrstitev vidna v preglednici na koncu poglavja. Iz te tabele lahko povzamemo, da se je življenje na Karaburmi pričelo v sredini bronaste dobe — faza I. Faza II že sega v konec bronaste dobe. Njegovi fazi II in III pa sta že vključeni v najstarejšo železno dobo. Na avtorjevi kronološki tabeli je pregledno prikazana časovna razporeditev bronastodobnih in mlajših kultur drugih avtorjev tako v Srbiji kot tudi drugod. Tudi absolutno kronološko sliko grobišč na Karaburmi si lahko predstavimo, saj je vsaka Todorovičeva faza v tekstu označena s časom trajanja.

Todorovičovo znanstveno raziskovalno delo je vsekakor pomemben prispevek k poznavanju prazgodovinskih kultur ne samo z beograjskega področja, ampak tudi za širši balkanski prostor. Škoda je le, da so »Ilustrovane table« s fotografijami kovinskega ter keramičnega gradiva in terenskih situacij tako nekvalitetne, predvsem so slabi fotografski posnetki s terena. Gotovo je, da v tem primeru ne moremo pripisati popolne krivde avtorju, saj je skorajda logično, da nam je posredoval le tisto, iz česar lahko nekaj razberemo oziroma nekaj vidimo. Zato bo gotovo treba velik del krivde za nekvaliteto zvaliti na tiskarno. Avtorjev trud, da bi z naknadnimi popravki že po izidu knjige omilil pomanjkljivost, je sicer hvalevreden, vendar k izboljšavi fotografskega dela ni mogel ničesar ali skoraj ničesar prispevati.

Svoje delo je avtor zaključil s šestimi detajlnimi načrti grobišč in s kronološkim pregledom odkopanih grobov po fazah. Vse razen opisa grobov je prevedeno v angleščino, tako da tečeta v dvojezičnem tisku domači in tujejezični tekst vzporedno.

Todorovičovo delo »Praistorijska Karaburma« bo obsegalo tri knjige. Prva, »Nekropola mlađeg gvozdenog doba«, je izšla v isti ediciji leta 1972. Pričakujemo pa tudi že napovedano tretjo knjigo, kjer bo avtor obdelal naselbinsko gradivo, ki bo v marsičem dopolnilo poznavanje življenja v prazgodovini na področju današnjega Beograda.

Ivan Puš

Frank Roy Hodson, *The La Tène Cemetery at Münsingen-Rain*. Catalogue and relative Chronology. (Acta Bernensia, 5.) Bern 1968. 4°, 72 strani, 122 tabel, risbe v tekstu in priložena pregibna kronološka tabela.

Čeprav je preteklo že precej časa od izida Hodsonove knjige, se nam zdi potrebno, da jo tu na kratko predstavimo. Avtor poudarja, da je njegov glavni namen na novo in v celoti objaviti latensko gradivo iz Münsingena, ki je bilo sicer že publicirano v začetku tega stoletja. Za nas je delo tem bolj pomembno, ker nam starejše objave niso dostopne.

Latensko grobišče v Münsingenu je leta 1906 načrtno raziskal tedanji vicedirektor bernskega muzeja Jakob Wiedmer-Stern. Njegov pristop k delu je bil zelo moderen, saj je vsak grob na terenu fotografiral, zabeležil lego posameznih pridatkov glede na skelet ter izdelal načrt grobišča. Prav tako so ohranjene slike predmetov, ki jih je avtor moderne objave uporabil za predstavitev gradiva, ki je medtem propadlo.

Hodsonov katalog 221 grobov vsebuje opis pridatkov z oznako njihove lege glede na telo, antropološke podatke, ki jih je povzel po E. Hugu (*Mitt. der Naturforschenden Ges. in Bern* N.F. 13 [1962] 1 ss.), skico groba ter risbe vsega gradiva. Obenem z materialom pa nam Hodson podaja tudi svojo kronološko interpretacijo gradiva. Izločil je 65 grobov, ki vsebujejo vsaj dva časovno opredeljiva pridatka ter tako izdelal statistično kombinacijsko tabelo. Zanimivo je, da je v okviru posameznih grup predmetov ločil tri stopnje glede na njihovo sorodnost z opredeljenim tipom in jim tako dal tudi različne znake. Grobove je uspel razdeliti na dvainvajset horizontov, a velja omeniti, da kar deset časovnih skupin predstavlja le po en grob. Nadalje je horizonte združil v devet kronoloških faz. Značilna je tudi lega grobov, ki predstavljajo posamezne časovne horizonte, saj so bili večinoma najdeni v skupinah, tako da ima grobišče tudi dobro izpričano horizontalno stratigrafijo. Najstarejši pokopi so na severu, čim mlajši so, tem bolj segajo proti jugu. Izjeme so pravzaprav le grobovi grup B, C, D in delno E, ki obkrožajo skupino A, podobno pa je tudi z nekaterimi grobovi grup L, M in N, v katerih so bili pokojniki pokopani ob prednikih.

Že ob prvi objavi gradiva je J. Wiedmer-Stern s pomočjo najdb z grobišča Münsingen-Rain podal tudi podrobnejšo delitev Tischlerjevih stopenj Lt I in II ter vpeljal faze Lt Ia, Ib, Ic, IIa in IIb. Njegovo kronološko interpretacijo so dopolnili še D. Viollier, P. Jacobsthal, R. Giessler in G. Kraft, ob ponovni objavi gradiva pa F. R. Hodson. Če primerjamo Hodsonovo in Wiedmerjevo kronologijo, lahko ugotovimo, da se v začetnih in končnih fazah skladata, medtem ko se najbolj razhajata v osrednji fazi Ic. Tako nam Hodson podaja novo kronologijo materiala iz Münsingena, ki ga je razdelil v sedem faz in dve prehodni stopnji. Žal pa k svoji kronološki interpretaciji ni pritegnil gradiva s širšega geografskega območja in jo moramo zato razumeti le kot podrobnejšo delitev münsingenskih najdb ne pa zgodnjega in srednjega latena nasploh.

Anja Dular

G. Alföldy, **Noricum**. History of the Provinces of the Roman Empire (London-Boston 1974).

Delo obsega 413 strani, tekst je popestren z zemljevidi, plani mest in fotografijami (58 tabel). Knjiga je izšla v sklopu serije »Province rimskega imperija«, kjer sta doslej izšli *Britania* Sh. Frera in *Dalmatia* J. J. Wilksa. Rimska provinca Noricum je zavzemala del Italije, Nemčije, dobršen del Avstrije in del Slovenije.

Profesor G. Alföldy je na začetku knjige podal kronološki pregled od približno 400 pr. n. št. (pojav Kelto v severozahodnem Noriku) pa do leta 600 (naseljevanje Bayuvarov in v južnem delu Slovanov). Njegovo delo je sistematičen in zaokrožen pregled dogajanja v Noriku, ki temelji na metodični interpretaciji arheoloških, epigrafskih, onomastičnih, numizmatičnih in literarnih virov. Poglavij je dvanaest in so razdeljena v posamezne odstavke. Delo ima uvodno poglavje o raziskavah, virih in geografiji (antični in fizični). V drugem poglavju je govora o etnogenezi predrimskega prebivalstva: Venetih, Ilirih in Keltih. Nadalje se avtor v dveh poglavjih ukvarja s problemom »regnum Norica« z vseh aspektov, vključno z lokalizacijo Noreie. V naslednjih poglavjih je obravnavan nadaljnji tok dogodkov od aneksije Norika

k rimskemu imperiju do propada rimske moči v tej provinci. V vsakem ključnem poglavju so še posamezni odstavki, ki izčrpno pojasnjujejo bistvene probleme v določenem obdobju: v času rimske priključitve utrditev meja noriške province, v obdobju Avgusta in Tiberija ureditev administracije, vojske in družbe. To je zlata doba Stalenskega vrha. V času Klavdija so pomembne njegove reforme in posledice, ki so jih imele za noriško provinco, postopna urbanizacija, uvajanje administracije, gradnja cest, utrditev limesa, reorganizacija vojske. V času Flavijcev in Antoninov poudarja kmetijstvo, industrijo, trgovino, rudarstvo (železo!), romanizacijo in socialno strukturo prebivalstva. V času markomanskih vojn se ukvarja predvsem z mejo in vojaško ureditvijo. V obdobju po vojnah od Dioklecijana dalje je govora o administraciji, finančni krizi in upadanju moči mest, preobrazbi družbe in duhovnih ter intelektualnih spremembah. V času od Dioklecijana do Honorija je v ospredju razširjanje krščanstva; v obdobju propadanja rimske nadoblasti pa bivanje Sv. Severina v Noriku ter upravna razdelitev province na Obrežni in Notranji Norik (Noricum Ripense et Interior).

K pregledu noriške zgodovine je v sedemnajstih poglavjih dodana še »varia«: abecedni seznam venetskih, ilirskih in keltskih osebnih imen, keltskih božanstev, raznih vojaških in uradnih funkcij, datirani miljniki in pregled starokrščanskih spomenikov. Spremni aparat je zelo obsežen in temeljit. Vsako poglavje je podkrepljeno z obsežnimi opombami, ki temelje tako na moderni literaturi kot antičnih virih. Posebno vrednost daje Alföldyjevem delu Izbrana bibliografija, ki zajema splošna dela o Noriku, geografijo, literaturo za posamezne urbane celine, ekonomijo, religijo, umetnost in Norik v pozni antiki.

Ni potrebno posebno poudarjati, da je to delo eden temeljnih kamnov za vsakogar, ki se ukvarja s proučevanjem antike pri nas. Kajti antični Norik je vključeval del Štajerske, Posavje in Zasavje, slovensko in celo avstrijsko Koroško in Štajersko. V tem koncizno zgrajenem delu je današnje slovensko področje prikazano objektivno — tako kot je bilo poznano po objavljeni literaturi do leta 1969. Zato v to delo niso vključena dokončna spoznanja o vlogi